

# Boekbespreking

## Jeruzalem of Babylon

door Joh. Lagendijk.

Het is me een vreugde deze schetsenbundel te kunnen en te mogen brengen onder de aandacht van de lezers van De Reformatie. Als ik het woord „schetsenbundel“ gebruik, is dat in overeenstemming met de wijze, waarop dit boekwerk zich aandient, maar hier wordt meer gegeven dan schetsen. We vinden hier een bespreking van de kwesties, die onder ons aan de orde zijn met tal van verwijzingen en aangegeven literatuur, die iemand, die verder wil onderzoeken, kan helpen.

Het zou zeer gewenst zijn, dat al onze verenigingen van jongens en meisjes en vrouwen en mannen deze bundel aanschaffen en gingen behandelen. Ook leiders van knapen en jongere meisjes kunnen hier veel aan hebben, als ze de „kinderen“ met de tegenwoordige kerkhistorie op de hoogte willen brengen. Laat men eens beginnen en men zal er geen spijt van hebben.

Ik wil dat accentueren. We merken tegenwoordig, dat velen in de kerk moe zijn. We hebben de kerkstrijd achter de rug en nu komen we tot de ontdekking, dat die kerkstrijd zo heel veel nasleep heeft. De gevoelen laten zich overal gevoelen. Het is precies anders, dan velen hadden gedacht en gehoopt. Als we tot een geregeld kerkelijk leven waren gekomen, dan zou er eindelijk weer eens rust komen. Men wilde eigenlijk weer terugzakken in de rust, waarin we in de deformatietijd verzonken waren en velen verstaan niet, dat reformatie niet een sluitstuk is, maar een klarenstoot, die de nieuwe, de vernieuwde strijd allerwegen opent. Daarmee gaat gepaard: men wendt zich van de kwesties af. Men is er eigenlijk beu van. Hoe komt het: velen weten eigenlijk niet meer, wat zich heeft afgespeeld. Waarom het ging.

Nu kan zulk een schetsenbundel zo uitstekend dienst doen om ons weer eens te doen bezinnen op de gang, die de HERE, de Koning van Zijn kerk in zijn kerk is gegaan. Deze schetsenbundel behandelt de geschiedenis van deze tijd maar niet als een acuut gebeuren, maar zet die geschiedenis in het raam van heel de geschiedenis van de kerk. We moeten wel enkele schetsen doorwerken, eer we toe zijn aan het gebeuren rondom 1944. Maar dat wordt dan toch wel van alle kanten belicht. Een kerk, die haar historie vergeet, zakt weg in de deformatie. Israël wordt altijd weer geroepen om de daden des Heren te bedenken. Zo is dat vandaag nodig. We dreigen te vergeten.

Nu ligt hier een boek voor ons, dat in een bevattelijke vorm en zeer overzichtelijk ons met al wat geschied is weer als bij vernieuwing op de hoogte brengt. Als we zulk een boek hebben bestudeerd, dan zullen we eerst zien, dat we werkelijk een REFORMATIE hebben beleefd en we zullen misschien gedrongen worden weer eens meer ons rekenschap te geven van de vraag, wat de Here daarmee tot zijn kerk in deze tijd te zeggen heeft. We hebben het allemaal nodig. Immers, als de reformatische strijd niet gedragen wordt door een schriftuurlijk en gelovig inzicht in de vragen van kerk en ambt, van belijdenis en tucht, van geloof en bekering, van woordgezag en woordbediening, dan heeft die strijd geen fundament en zal die worsteling zeker veranderen. Sommigen worden wel eens afgeschrikt, als ze zien, dat de strijd bij bepaalde mensen wel eens meer het resultaat schijnt te zijn van een logische conclusie dan van de worsteling des geloofs, dan dat die strijd is een vrucht die de Geest deed groeien aan de boom van de Reformatie. We hebben het allen nodig telkens weer herinnerd te worden aan de daden des Heren.

We moeten daar met elkander over spreken. Dit boek moest eigenlijk een plaats hebben in de huisgezinnen. De ouders en kinderen moesten het samen lezen en bespreken. Hoe is het vandaag? We lezen in Psalm 78: we zullen het niet verbergen voor hun kinderen: vele ouders zijn al tevreden als ze kunnen zeggen: we zullen het niet laten verbergen: daar hebben ze dominees en schoolmeesters voor, als ze die tenminste nog hebben, maar wat doen ze verder zelf aan de opvoeding? Wat zou het voor de ouders goed zijn, als ze eens met hun kinderen gingen praten.

Bij de behandeling van dit boek leren we ook de gevaren onderscheiden. De bespreking blijft niet staan aan de oppervlakte, maar laat zien, waar het eigenlijk op vastzat in al die worsteling. Zo leren we onze ogen wijd open hebben voor de dwalingen, die de kerk des Heren verwoesten. We leren zien, wat wij kleinigheden noemen is het begin van de verworping van het kerkelijk leven. We hebben ook weer een antwoord aan onze bestrijders en tegenstanders. We zeggen immers zo gemakkelijk: als ik met anderen in aanraking kom, dan weet ik soms niet op al hun argumenten te antwoorden: dat komt niet, omdat de vragen van die anderen zo moeilijk zijn, maar omdat ons inzicht zo weinig gefundeerd is. Zullen we kunnen bewaren het pand, dat ons is toebetrouwd, dan moeten we aan het werk Lezen en onderzoeken.

Is met deze bundel het laatste woord gezegd? Neen,

we zullen hier en daar wellicht eens een vraagteken zetten, maar het bespreken van al die kwesties brengt vast en zeker verder. Ik heb er helemaal geen behoefte aan om op kleinigheden de vinger te leggen: we hebben hier te doen met mensenwerk en natuurlijk, daar zijn fouten en gebreken. We moeten praten en onderzoeken.

Onlangs zei iemand in een gesprek: ons Gereformeerde volk is gehoorzaam: wanneer ons gezegd wordt, dat we een boek ons moeten aanschaffen, dan doet de grote massa het wel: weinige, als ik dat kon bereiken, dan zou ik zeer blij zijn. Deze bundel moet onder de mensen. De bundel kost / 2.75. Als we dit alles gelezen hebben, dan zien we het grote gevaar van het Kuiperianisme, ook in onze kringen als gevaar voor ons nog veel te veel onderschat. En mensen als Greydanus en Fabius om geen anderen te noemen, gaan weer voor ons leven. We worden nieuwsgierig en we grijpen naar hun woorden en werken. Laat ons oppassen, dat we niet indutten. Christus zegt: hetgeen ik u zeg, dat zeg ik allen: waakt. Dit is een boek, dat ons wakker doet blijven. Wakker ja, in meer dan één opzicht.

DEN BOEFT.

### „JERUZALEM OF BABYLON“.

We ontvingen een aankondiging van de onder deze titel verschenen schetsen. Waar we zelf geen tijd hadden gehad, ze door te nemen, hebben wij de aankondiging hierboven gaarne een plaats gegeven.

Schrijver van de aankondiging liet uitkomen, dat hij niet in alles instemt met de schetsen. Daarom is het goed, kennis te nemen van wat ds J. ten Hove opmerkt in „Ons Kerkblad“ (N. Br., Zeeland, Limburg). Ds Ten Hove heeft ook veel waardering, maar stelt toch ook enkele vragen:

Op pag. 92 e.v. heeft de schrijver het over het verzet in de oorlogstijd. Het komt ons voor, dat hij in zijn spreken van „een afgodisch nationalisme“ en van „zeotische verzetshouding“ bij de overgrote meerderheid het Geref. volk wel wat al te zeer generaliseert. Het is te vrezen, dat hij met zijn eenzijdig nadruk leggen op de verootmoediging stuurt in de richting van een liddelijkheid, die de principiële strijd schuwt.

We zijn nog niet vergeten de artikelen, die K. S. in de eerste tijd na de capitulatie schreef in De Reformatie, later afzonderlijk uitgegeven onder de titel: Bezet Bezi. Hij heeft er ons toen van doordrongen, dat het niet juist is alleen maar van verootmoediging te spreken. Hij heeft ons aangevuurd tot een actieve geloofshouding en tot geloofsstrijd. Ieder zal zich nog herinneren zijn thema: de schuilker uit de uniform aan! Het is waar, dat ook de schrijver deze artikelen noemt. Maar het is mij niet duidelijk, wat hij daarmee zeggen wil. Hij schrijft: „twee maanden lang werd „De Reformatie“ door velen binnen en buiten de kerk gelezen en gevoelden velen zich een hart onder de riem gestoken“. Even verder op dezelfde bladzijde: „22 Augustus 1940. Prof. Schilder gearresteerd en naar Arnhem gevoerd. Zijn blad „De Reformatie“ verboden. Wat had de HEERE ons daarin te zeggen?“ Op deze vraag geeft de auteur geen antwoord. Althans niet met zoveel woorden. Dit is jammer. Nu schijnt hij te willen zeggen, of te bedoelen, dat de voorlichting van „De Reformatie“ niet deugde en dat de HEERE daarom dit blad door de bezetter deed verbieden. Is zijn gedachtengang inderdaad zo, dan zouden hier nog meer opmerkingen gemaakt kunnen worden.

Op pag. 137 zegt de schrijver iets over het kerkverband, waar we een vraagteken achter plaatsen. Op dezelfde pag. komt voor een opmerking over de Theol. Hogeschool, waar we onze bedenkingen tegen hebben. Hier stelt de schrijver de vraag, of het inderdaad juist is de Theol. Hogeschool te doen uitgaan van de kerken of van een vereniging uitgaande van kerkleden. Hij wil deze vraag onbeantwoord laten, maar zegt toch nog even, dat hij de mogelijkheid niet uitsluit acht, dat „verandering van inzicht“ in deze zaak, tevens ook een andere waardering met zich zal brengen inzake de „opleidingskwestie“ zoals die voor en na 1892 is behandeld. Hier stelt de schrijver weer de kwestie: moet de opleiding tot de dienst des Woords uitgaan van de kerk zelf of van een vereniging. Zijn gedachten gaan blijkbaar in laatstgenoemde richting. We zijn het in dit opzicht niet met hem eens. De Theol. Hogeschool zou dan weer onttrokken worden aan het zeggenschap van de kerken zelf. Tegen dit pogen is in het verleden een strijd gevoerd waarvoor we tot vandaag toe nog dankbaar zijn en waarvan we geen herhaling wensen.

Op pag. 138 geeft de auteur dezer schetsen zijn gedachten over de naam onzer kerken. Ook daarmee kunnen we ons niet verenigen.

Op pag. 139 levert hij kritiek op het besluit van de generale synode van Groningen inzake samsenspreking. Hier is iets anders tegenover te stellen. We verwijzen met instemming naar wat Prof. Schilder dienaangaande schrijft in De Reformatie van 17 Nov. 1951 op pag. 63, in het „Naschrift“ op het Art. „De kous is af“.

We wijzen ook op pag. 146, waar o.a. te lezen staat: „M.I. kan vandaag de vraag terecht gesteld worden, of in deze tijden waarin God aan het afbreken is, wat Hij eerst heeft opgebouwd, en uitrukt hetgeen Hij eerst heeft geplant (Jer. 45:4) wel gesproken kan worden van een ROEPING tot allerlei organisatorische actie.“

Hier rijst de vraag: wat bedoelt de schrijver nu precies? Doen we er verkeerd aan, wanneer we leveren voor Geref. Jeugdverenigingen, voor Geref. Schoolverenigingen, voor Geref. politieke organisaties enz.? Mogen we nergens meer spreken van een roeping? Maar hij heeft zijn schetsen toch geschreven voor een J.V., die toch ook een organisatie is? Ondergraft hij het bestaan van de J.V. niet door deze uitdrukking? Of is de bedoeling, dat er geen roeping is tot b.v. lande-

lijke organisaties? Maar dit is intussen toch niet zo gezegd. En indien dit de bedoeling mocht zijn, dan zouden ook hiertegen weer onze bezwaren rijzen.

We stemmen onmiddellijk toe, dat de auteur laat volgen: „Inderdaad geloven wij, dat elk kerklid b.v. een politieke roeping heeft. Maar dan een schriftuurlijke. Het is b.v. de politieke roeping van elk kerklid, dat hij bidde voor koningen en allen, die in hoogheid gezeten zijn (1 Tim. 2). Voorts, dat hij onderworpen zij aan de machten, die God gesteld heeft en niet de ordinantie Gods wederstaat (Rom. 13:1-7; 1 Petr. 2:13-17; Spr. 8:15, 16). Ten derde, dat hij naarstig het Woord Gods onderzoekt om te leren kennen de wetten des HEEREN, die Hij gesteld heeft voor overheid en onderdaan. In elk geval worde onder ons gevonden die gebrokenheid van geest en die verslagenheid des harten.....“.

We kunnen dit alles toestemmen, maar dan de vraag stellen: is dit nu alles? Gaat onze politieke roeping niet verder? Is er geen enkele roeping tot organisatie? Op politiek gebied niet en nergens?

De schrijver ontkent het wel, maar we zien hier liggen het grote gevaar van defaitisme en liddelijkheid en roepings-verzakking. Het grote gevaar van het zich terugtrekken uit het leven en het „gaan zitten met een boekje in een hoekje“.

Zowel ds Ten Hove zelf als ondergetekende herhaalt: recensent heeft veel waardering. Maar daarom temeer kan men over de door hem gestelde vragen rustig nadenken.

K. S.

## GRONINGER Brieven

Amice frater,

Als ik U iets vertelde over de „beking“ van Bergson, zijn toenadering tot Rome langs de weg der roomse mystiek, dan is dat inzonderheid, omdat de mystiek met haar schijnvroomheid, die voor de mensen steeds grote bekering heeft, in allerlei vorm opnieuw een zo grote rol speelt in onze dagen, ook in de oecumenische actie, die droomt van een wereldkerk, een eenheidsreligie, fundament ook van het wereldrijk, dat alle kwaad, allereerst de oorlog, van de aarde zal doen verdwijnen.

Onze dagen gelijken in menig opzicht ook hierin sprekend op die van de tweede helft der achttiende eeuw, toen de geweldige Franse revolutie werd voorbereid.

Men droomde ook toen van een verenigd, federalistisch Europa onder de leiding van van Frankrijk, zoals ook thans Frankrijk, dat de wereld één en gelukkig maken zou. De toenmalige jacobijnen streefden er naar, Napoleon zette hun werk voort met behulp van een verenigd West-Europees leger.

Het is welsprekend, dat de vorige Franse premier, Plevén, inzake een verenigd West-Europa, dat hij voor de veiligheid van Frankrijk nodig acht, aan Napoleons grote gedachte herinnerde.

Daar zijn buiten Frankrijk nog staatslieden, die op de gevaren daarvan wijzen. Engeland denkt er niet aan zich in zulke combinatie te doen opslokken. De Scandinavische volken laten zich ook niet vangen. Het schijnt, dat minister Stikker iets begrijpt van het kwaad, dat dreigt. De voorzitter van de Belgische kamer Cauwelaert, ziet 't heel duidelijk en komt er tegen op.

Alleen hier in ons land zijn het, mirabile dictu, de antirevolutionaire partij, en haar organen, die de grootste geestdrift tonen voor de herleving van Napoleons waan en doen. Die deze ontzaglijk gevaarlijke weg zelfs aanprijzen met een beroep — zoals dr Schouten dit nu aandurfde — op de soevereiniteit in eigen kring.

Men wordt daar gewend aan halsbrekende toeren.

Men droomde ook toen — in de achttiende eeuw — van een wereldkerk, een vereniging van Rome en het protestantisme, aan de mogelijkheid van een „gesprek“. De wijsgeer Liebnitz schreef er voor, de Pruisische koning dacht er aan.

Chateaubriand dichtte zijn „Genie du christianisme“, zijn taal was dichterlijk proza. De schoonheid, de aandoening der mystiek, zou de kloof tussen wereld en kerk kunnen dempen. En de protestanten in Frankrijk, die eerst de revolutie toejuichten, roemden daarna de tyran Napoleon, toen deze de vrijheid van religie herstelde, mits onder zijn heerschappij, en zagen met vreugd ook de bediening der mis in de roomse kerk.

Het is Vinet, die deze wonderlijke dingen mededeelt, en hij achtte het zijn roeping ernstig tegen deze „verflauwing der grenzen“ te waarschuwen. Zijn kinderen van deze tijd begrijpen er niets meer van. De mystiek opent de weg tot versmelting van heidendom en christendom en daarom gemakkelijker nog tot die van Rome en een zeker protestantisme, dat geen ander protest kent dan tegen de ware kerk des Heren. Prof. van Ruler, die in de kerstdagen een preek hield, door de radio uitgezonden, waarin in vrome termen heel de geopenbaarde waarheid en gans de gereformeerde belijdenis werd weersproken, roept in het tijdschrift „Kerk en Wereld“ op tot de vrede van Jeruzalem, de oecumene, zucht diep over de versplintering van het protestantisme en stelt de vraag: is de Reformatie een mislukking? Was zij een vergissing?

Wij weten, dat er in synodocratische kring ook reeds zijn, die gelijke vraag stellen inzake 1834 en 1886.

Protestanten  
Hij  
mystiek  
Barth  
gewezen  
meerdere  
verleiden  
zei; ma  
De k  
kou ge  
sische  
lukkige  
Beken  
aan  
kerken  
dam re  
een de  
Vine  
pagani  
afgron  
Luther  
apostel  
gedacht  
gen er  
over h  
franchi  
vrij m  
voorts  
is de re  
Vine  
in dage  
der Sch  
en niet  
niet; d  
vergeet  
apostel  
element  
apostel  
rair, en  
op een  
De u  
den wij  
eigen k  
dichter  
Zij lijkt  
Als w  
heren d  
bed en  
te kome  
U sloeg  
redactie  
daarom  
verleiden  
verblind  
Hoeve  
gaat, b  
lijk tijde  
de Amst  
lijn van  
De verla  
Niet ma  
avondma  
Ds PE  
die zeer  
daarin d  
sacramen  
gestalte  
Vooru  
Ds Plooy  
bezinnen  
tijd — h  
de Schri  
want hij  
meensche  
heeft uit  
die algen  
verklaart  
sprek ma  
kan tot  
Ook h  
nigen he  
nend arti  
ne“ room  
die Odo  
zegt de s  
starrig z  
landen z  
Echter  
van syno  
verga  
meerde j  
Worden  
in de ker  
dan vol  
zo heerlij  
De mys  
die p  
zin van  
vroom, he  
er zijn lo  
Het is  
schijnsele  
in een vol  
Met ha